

Vergaderjaar 2012–2013

33 400 V

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) en van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2013

Nr. 154

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 4 juli 2013

Tijdens het Algemeen Overleg Handelsmissies en Exportbevordering van 14 maart jl. (Kamerstuk 33 400 V, nr. 127) heb ik uw Kamer toegezegd per kwartaal te rapporteren over de economische missies die ik heb geleid en daarbij de hoofdlijnen mee te nemen van de economische missies en werkbezoeken van mijn collega-bewindslieden. De reizen van de decentrale overheden worden hierbij niet meegenomen. Zij rapporteren zelf aan de verantwoordelijke vertegenwoordigers (gemeenteraad of provinciale staten).

In de kwartaalrapportages worden verslagen opgenomen van uitgaande missies en werkbezoeken met een duidelijke bedrijfslevencomponent. Daarbij kan het gaan om zowel het Nederlandse als het buitenlandse bedrijfsleven, zoals in het geval van reizen gericht op het aantrekken van investeringen. Tevens neem ik hierin missies mee met een sterke hulp en handelsignatuur, zoals de missie naar Ethiopië. Uiteraard heeft de afgelopen periode ook een groot aantal inkomende bezoeken plaatsgevonden. Het kabinet hecht groot belang aan een strategische aanpak van inkomende bezoeken, inclusief een goede ontvangst op bewindslieden-niveau. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken werkt momenteel samen met de overige departementen, decentrale overheden en het bedrijfsleven aan een verbetering van de strategie.

In deze eerste kwartaalrapportage (bijlage) ga ik in op de reizen naar Zuid-Sudan/Ethiopië (24–28 februari), Wallonië (11 maart), Frankrijk (12 maart), China (5–10 mei) en Hessen en Baden-Württemberg (3–6 juni).

Uw Kamer heeft al het verslag van mijn bezoek aan Zuid-Sudan/Ethiopië ontvangen (Kamerstuk 22 831, nr. 89). Bij dit bezoek stond zowel de OS- als de handelsrelatie op de agenda. De hoofdlijnen van dit bezoek neem ik voor de volledigheid in deze kwartaalrapportage mee.

Tevens heb ik in deze kwartaalrapportage de hoofdlijnen meegenomen van de reizen van Minister Schultz van Infrastructuur & Milieu naar de VS (4–6 maart), Oman (14–17 april), Birma (27–31 mei) en die van Staatssecretaris Weekers van Financiën naar Zuid-Korea/Japan (9–18 maart) en China/Hongkong (30 mei–6 juni).

Bij de organisatie van economische missies staat doelmatigheid voorop. Uitgangspunt is dat missies de economische belangen van Nederland (zowel handelsbevordering, aantrekken van investeringen als kruisbestuiving tussen OS- en handelsrelaties) verder kunnen versterken. Uit verschillende kwantitatieve studies blijkt dat missies een effectief instrument zijn ten behoeve van de internationalisering van de Nederlandse economie en het bedrijfsleven. De opbrengsten zijn echter nooit precies te kwantificeren. We geven daarom veel aandacht aan follow-up, evaluatie (Agentschap NL evalueert zowel drie maanden na de missie als twee jaar later) en nazorg.

In de kwartaalrapportages leg ik per missie een koppeling tussen doelstellingen en resultaten. Tevens ga ik in op de betrokkenheid van bedrijfsleven en, waar van toepassing, (lokale) NGO's. Daarnaast geef ik aan welke (beleids)thema's, zoals MVO, aan de orde zijn gekomen.

Ten behoeve van meer eenduidigheid in de verslaglegging is gekozen voor een grotendeels zelfde opzet wat betreft de missies die onder mijn leiding hebben plaatsgevonden:

- Doelstellingen;
- Belangrijkste onderdelen programma;
- Betrokkenheid bedrijfsleven/topsectoren en, waar van toepassing, NGO's;
- Belangrijkste beleidsthema's;
- Resultaten en follow-up.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen

Bijlage

Verslagen economische missies en werkbezoeken Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Zuid-Sudan/Ethiopië, 24–28 februari (hoofdpijnen; verslag al gestuurd d.d. 25 maart Kamerstuk 22 831, nr. 89)

Van 24 tot 28 februari heb ik een bezoek gebracht aan Zuid-Sudan en Ethiopië, beide partnerlanden op het gebied van ontwikkelings samenwerking. Ethiopië is tevens een prioritair land voor wat betreft internationaal ondernemen. In Ethiopië heb ik vooral gesproken over de combinatie van ontwikkelings samenwerking en het bevorderen van handel en investeringen. Het betrof zowel een economische missie als een bezoek om het ondernemersklimaat en economische belemmeringen te bespreken. Aan de missie namen vertegenwoordigers uit de topsectoren Tuinbouw, Life Sciences en Logistiek deel. De meegereisde bedrijven herkenden obstakels maar deelden ook de ervaring dat de basisvoorwaarden voor succesvol ondernemen in Ethiopië ruim aanwezig zijn. Verder heb ik kennisgemaakt met Nederlandse ondernemers in Ethiopië. Door de nadruk te leggen op het investerings- en ondernemingsklimaat werd gewerkt aan twee doelen: 1) bevorderen van de handels- en investeringsomgeving voor Nederlandse bedrijven en 2) bevorderen van het ondernemingsklimaat voor Ethiopische ondernemers zelf (private sectorontwikkeling). Bij de politieke gesprekken stond zowel de OS-relatie – ondanks de groeicijfers zal Ethiopië de komende jaren nog steeds hulp nodig hebben – als de handelsrelatie op de agenda. Deze onderwerpen lieten zich goed in samenhang bespreken.

De reis naar Zuid-Sudan was vooral bedoeld om kennis te nemen van de wijze waarop Nederland via een geïntegreerde benadering bijdraagt aan de opbouw van deze jonge staat. Tijdens de reis heb ik gesproken met Nederlandse en Zuid-Sudanese ondernemers. Ondanks de fragiele status van het land is een (beperkt) aantal bedrijven geïnteresseerd in ondernemen in Zuid-Sudan. Bezien zal worden of het opportuun is om in de toekomst opnieuw een handelsmissie te organiseren, na de missie onder de vlag van de Netherlands-African Business Council (NABC) in 2011 (onder leiding van Agnes van Ardenne).

Wallonië, 11 maart 2013

Doelstellingen

Op 11 maart jl. vond de eerste ministeriële handelsmissie naar Wallonië plaats. Doel was de interessante mogelijkheden voor het Nederlandse bedrijfsleven in dit deel van België, tweede handelspartner van Nederland, op de kaart te zetten en de bilaterale economische relatie te versterken.

Programma

Om persoonlijke redenen kon ik niet zelf aan dit bezoek deelnemen. De delegatie werd daarom in de ochtend geleid door mijn collega Minister Timmermans en in de middag op hoogambtelijk niveau door Buitenlandse Zaken (DGBEB). Naast een bedrijfsbezoek vond een lunch plaats met Nederlandse en Waalse CEO's. Tijdens een bezoek aan vliegveld Charleroi werden tulpenstoelen onthuld in het kader van Holland Branding. De deelnemende bedrijven namen deel aan drie separate, parallelle programma's en een matchmaking met Waalse bedrijven.

Betrokkenheid bedrijfsleven/topsectoren

Aan de missie namen 35 Nederlandse bedrijven deel uit met name de sectoren Logistiek, Hightech en Agrofood. De missie werd georganiseerd in samenwerking met verschillende Kamers van Koophandel en de Koninklijke Metaalunie. Hans Biesheuvel, voorzitter van MKB Nederland, was zakelijk delegatieleider.

Belangrijkste (beleids)thema's

De belangrijkste thema's waren het onbenutte potentieel voor wat betreft de samenwerking tussen Nederland en Wallonië, de mogelijkheden die de Waalse markt biedt voor het Nederlandse bedrijfsleven, het industrie- en topsectorenbeleid en de samenwerking tussen de havens van Rotterdam en Luik.

Resultaten en follow-up

De eerste ministeriële handelsmissie naar Wallonië was succesvol. Het heeft de relaties tussen Nederland en Wallonië verder geïntensiveerd. Wallonië is op de kaart gezet bij het Nederlandse bedrijfsleven. Het merendeel van de deelnemende bedrijven heeft de missie als overwegend positief ervaren en ziet kansen op de Waalse markt. Tevens is Nederland over het voetlicht gebracht bij het bredere Waalse publiek door de schenking van tulpenstoelen aan het vliegveld Charleroi en door de positieve media-aandacht voor de missie, in Wallonië en Nederland. Namens het Ministerie van Economische Zaken werd een intentieverklaring ondertekend voor versterking van de samenwerking op het gebied van logistiek, technologie en innovatie. Op dit moment wordt hieraan nadere invulling gegeven. Tevens wordt de samenwerking tussen de universiteiten van Maastricht en Luik en tussen de havens van Rotterdam en Luik verder vormgegeven. Daarnaast heeft recentelijk een follow-upbezoek van gedelegeerd bestuurder Suinen van het Waalse exportagentschap aan DGBEB plaatsgevonden.

Frankrijk, 12 maart 2013

Doelstellingen

Het aan de missie naar Wallonië gekoppelde bezoek aan Frankrijk had als doel het consolideren van bestaande economische en OS-betrekkingen en het verankeren en versterken van de positie van Nederland in OESO-verband.

Programma

Om persoonlijke redenen kon ik niet zelf aan dit bezoek deelnemen. De delegatie werd op hoogambtelijk niveau geleid door het Ministerie van Buitenlandse Zaken (DGBEB). Hans Biesheuvel trad op als zakelijk delegatieleider. Enerzijds vonden gesprekken plaats over handel en diensten met de OESO en met Nederlandse bedrijven (hoofdzakelijk uit de Hightech-sector); anderzijds werden met de OESO gesprekken gevoerd over OS-gerelateerde onderwerpen. Een gepland gesprek met Pascal Canfin, Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, vond geen doorgang. In Parijs vond, in aanwezigheid van Hans Biesheuvel en DGBEB, een lunch plaats met Nederlandse ondernemers werkzaam in Frankrijk. De Nederlandse delegatie bracht vervolgens een bezoek aan JEC Europe, de grootste composietenbeurs ter wereld die jaarlijks in Parijs wordt georganiseerd. Dit jaar namen 18 Nederlandse bedrijven hieraan deel. Na een netwerkbijeenkomst voor alle Nederlandse bedrijven en hun

belangrijkste buitenlandse handelspartners werd een rondgang gemaakt over de beurs. Vervolgens reikte DGBEB de JEC Innovation Award 2013 uit aan Fokker. Deze prijs werd gezamenlijk toegekend aan Fokker, Ten Cate, AgustaWestland en Ticono voor de ontwikkeling van een lichtgewicht staartstuk voor helikopters.

Betrokkenheid bedrijfsleven/topsectoren

Aan de lunch namen 20 tot 25 leden van de Nederlandse zakengemeenschap in Frankrijk deel (Nederlandse ondernemers actief op de Franse markt en Nederlanders werkzaam bij Franse en Nederlandse bedrijven).

Belangrijkste (beleids)thema's

De belangrijkste thema's waren de internationalisering van het topsectoren- en MKB-beleid, het consolideren van bestaande economische en OS-betrekkingen en het verankeren en versterken van de positie van Nederland in OESO-verband.

Resultaten en follow-up

Nederland heeft zich met de missie en het bezoek aan de JEC beurs geprofileerd als hightech-land. Aangezien er binnen de Nederlandse topsector Hightech veel hoogwaardige materiaalexpertise aanwezig is, onder andere op het gebied van composieten, wordt er op dit gebied al veel samengewerkt en bestaan er goede kansen om deze verbanden verder uit te breiden.

China, 5–10 mei 2013

Doelstellingen

Van 5 tot en met 10 mei heb ik een economische missie geleid naar China. Het bezoek stond in het teken van bestendiging en intensivering van de bilaterale economische betrekkingen, handelspromotie, MVO en het aantrekken van Chinese investeringen naar Nederland.

Programma

In China zijn de steden Hong Kong, Shanghai, Peking en Chengdu bezocht. Op het programma stonden diverse bilaterale gesprekken, seminars en netwerkbijeenkomsten. Ik geef per stad een korte toelichting.

Hong Kong (5–6 mei)

In Hong Kong sprak ik tijdens de opening van de *International Conference on Solid Waste*. Daarnaast had ik een ontmoeting met K.S. Wong en Christine Loh, respectievelijk *Secretary* en *Under Secretary for the Environment*. Er werd een samenwerkingsovereenkomst getekend op het vlak van afvalverwerking tussen Nederland en Hong Kong. Bedrijven, kennisinstututen, industrie en overheid zullen de komende jaren intensief samenwerken op het terrein van opleidingen, innovatie, uitwisseling van ervaringen en bij de formulering en uitvoering van het afval- en recycling-beleid van Hong Kong. Tevens heb ik gesproken met vertegenwoordigers van het Nederlandse bedrijfsleven over onder andere arbeidsparticipatie van vrouwen, markttoegang en MVO. Door het Nederlandse bedrijf WSS en de Hong Kong Polytechnic University werd een MoU getekend op het terrein van technologische samenwerking.

Shanghai (6–7 mei)

In Shanghai had ik een ontmoeting met loco-burgemeester Ai Baojun. Tijdens het gesprek werd Nederland als voorbeeld voor Shanghai genoemd vanwege de open marktbenadering en vanwege onze *Gateway*-functie. Shanghai wil zich de komende decennia verder gaan ontwikkelen als financieel-, logistiek- en dienstencentrum. Gezien het streven naar een meer duurzame samenleving (*better city, better life*) zal China zich meer toeleggen op een *green growth economy*. Tijdens het bezoek werd ook ingegaan op de goede relatie met Nederland, Nederland als aantrekkelijke investeringsbestemming en de speciale stedenband met Rotterdam. Op de SIAL Food Fair in Shanghai, de grootste voedingsmiddelenbeurs in Azië, heb ik in aanwezigheid van 15 Nederlandse bedrijven het Nederlands paviljoen geopend. Tevens sprak ik daar kort met de Franse Minister van Landbouw.

Peking (8–9 mei)

Mijn ontmoeting met Minister Gao Hucheng van het Ministerie van Handel (MofCom) stond in het teken van de voortzetting van de goede samenwerking met Nederland als tweede handelspartner van China in de EU. Gao gaf aan dat urbanisatie, industrialisatie en modernisering de belangrijkste drijfveren van de Chinese economie zijn. MofCom staat ervoor open om de bestaande samenwerking met Nederland op het gebied van MVO verder uit te bouwen. Voor China en Nederland is het realiseren van duurzame economische ontwikkeling een fundamenteel vraagstuk. Innovatie-gedreven («groene») groei speelt hierbij een belangrijke rol.

Mijn ontmoeting met Minister Zhi Shuping, verantwoordelijk voor AQSIQ (China's Ministerie voor import- en exportcontrole), onderstreepte de goede relatie met Nederland op het gebied van veterinaire en fytosanitaire maatregelen (van belang voor de Nederlandse agri-business), (non food-) consumentenproducten (VWS), maritiem transport en opslag van vuurwerk (I&M). Minister Zhi prees de goede samenwerking met Nederland en het feit dat een groot aantal Chinese producten via Rotterdam de EU binnenkomt. De samenwerking op het gebied van sanitaire en fytosanitaire maatregelen en elektronische gegevensuitwisseling wordt gezien als model voor samenwerking met andere EU-landen. Tijdens het bezoek werd een MoU tussen AQSIQ en het Nederlands Meetinstituut (NMI) getekend om verregaande kennisuitwisseling op het gebied van metrologie mogelijk te maken. Ik heb minister Zhi op de hoogte gebracht van de laatste ontwikkelingen rondom melkpoederschaarste in Nederlandse winkels. De vraag naar Nederlands melkpoeder in China onderstreept de goede reputatie die Nederlandse zuivelproducten genieten in China. Er zijn goede kansen voor Nederlandse zuivelproducenten om verder in productiecapaciteit voor de Chinese markt te investeren.

In een gesprek met Klaus Roland, Wereldbank-vertegenwoordiger, en Joerg Wuettke, China-kenner en voormalig voorzitter van de European Union Chamber of Commerce in China (EUCCC), werd ingegaan op de huidige stand van de Chinese economie, de uitdagingen die het land de komende jaren het hoofd dient te bieden en kansen en uitdagingen voor het Europese bedrijfsleven in China.

Chengdu (10–11 mei)

Het bezoek aan Chengdu stond in het teken van het toenemende economische belang van West-China voor Nederland. In dit kader heb ik het *Netherlands Business Support Office* (NBSO) officieel geopend dat sinds augustus 2012 ter plaatse operationeel is. Ter versterking van de economische relatie vonden ontmoetingen met de burgemeester van Chengdu en de gouverneur van Sichuan plaats.

Betrokkenheid bedrijfsleven/topsectoren

De bedrijvendelegatie bestond uit 50 bedrijven uit de topsectoren Hightech (luchtvaart), Agrofood en Tuinbouw en de sectoren milieutechnologie- en afvalmanagement en dienstverlening.

Belangrijkste (beleids)thema's

De belangrijke (beleids)thema's die tijdens de missie aan de orde zijn gekomen zijn MVO, arbeidsmigratie en investeringsbevordering.

MVO

MVO kwam zowel aan bod bij het gesprek dat ik met MofcOM had als bij diverse bijeenkomsten met het bedrijfsleven. Tijdens een bijeenkomst in Shanghai, georganiseerd door de Benelux Chamber of Commerce en CG Shanghai, met vertegenwoordigers uit de Chinese textielsector werd een korte uiteenzetting gegeven over de MVO-maatregelen van de overheid. Twee Nederlandse bedrijven die actief zijn in deze sector, gaven aan welke uitdagingen de sector kent en wezen nadrukkelijk op de verantwoordelijkheid van de Europese consument. De deelnemers aan de bedrijfslevenmissie waren vooraf al geïnformeerd over MVO en de *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*. Dat is standaardprocedure in de voorbereiding van dergelijke missies. Minister Gao gaf aan ervoor open te staan de samenwerking op dit gebied nader uit te werken tijdens de eerstvolgende *Sino- Dutch Joint Economic Committee* die later dit jaar in Peking plaatsvindt. Met SASAC, de organisatie die toezicht houdt op de 100 grootste Chinese staatsbedrijven, heb ik afgesproken verkennende gesprekken te voeren over mogelijke samenwerking op het gebied van MVO.

Arbeidsmigratie

Uit een gesprek dat ik had met een arbeidsrechtactivist bleek dat de situatie van met name arbeidsmigranten in China nog zorgwekkend is. Velen van hen werken zonder contract en kunnen daarom geen aanspraak maken op sociale voorzieningen. In China zijn meer dan 100 organisaties actief die zich inzetten voor arbeidsrechten en die onder andere rechtshulp aan gedupeerden bieden. Nederland steunt dit soort initiatieven via projecten.

Investeringsbevordering

Tijdens een bijeenkomst van het Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA), een gezamenlijke verantwoordelijkheid van BZ en EZ, heb ik een toespraak gehouden voor (potentiële) Chinese investeerders. Chengdu en de provincie Sichuan zijn de thuisbasis van een aantal grote Chinese fabrikanten in de sectoren agrofood, machinebouw, consumentenelectronica en IT.

Resultaten en follow-up

Het bezoek aan China is succesvol verlopen. Bevestigd werd dat de 16de *Sino- Dutch Joint Economic Committee* dit najaar in Peking plaatsvindt. Tevens heeft een eerste verkenning met SASAC plaatsgevonden voor verdere samenwerking met Nederland op het gebied van MVO. Met de autoriteiten van Hong Kong is een overeenkomst getekend voor samenwerking op het gebied van afvalmanagement. De loco-burgemeester van Shanghai noemde Nederland als voorbeeld voor Shanghai vanwege de open marktbenadering en vanwege onze *Gateway*-functie. In Chengdu heb ik het NBSO geopend. Gedurende de missie zijn overeenkomsten door het bedrijfsleven getekend ter waarde van ca. 300 mln euro. Tijdens de missie tekenden Fokker Elmo, de Stichting Duits-Nederlandse Windtunnels (DNW) en het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) een samenwerkings-MoU. Tevens was ik getuige van de ondertekening van een MoU tussen DNW, NLR, TU Delft en *Beijing Aeronautical Science & Technology Research Institute* (Bastri) gericht op technologische samenwerking. Daarnaast vond na afloop van een seminar een ondertekeningsceremonie plaats met de energiebedrijven DNV KEMA, Mecal, Wuvio en SDS Ventures.

Hessen en Baden-Württemberg, 3-6 juni

Doelstellingen

Het doel van de economische missie, in aanwezigheid van het koninklijk paar, was tweeledig. Ten eerste verdieping van de handelsrelaties tussen Nederland en de twee Duitse deelstaten Hessen en Baden-Württemberg. Vanwege de economische kracht van Zuid-Duitsland is gekozen voor een missie naar deze regio. De eerste economische missie naar Zuid-Duitsland (Beieren) vond in oktober 2012 plaats onder leiding van toenmalig vicepremier Verhagen. De missie naar Hessen en Baden-Württemberg vormde daarop een logisch vervolg. De deelstaten Baden-Württemberg, Beieren en Hessen zorgen samen voor ruim 40% van het Duitse BNP met de afgelopen jaren een gemiddelde economische groei van 3,38%. Op dit moment vindt echter nog maar 25% van de Nederlandse export zijn weg naar het Zuiden. Een betere toegang tot deze markt heeft een betere toegang tot opkomende markten als bijkomend voordeel. Zo vinden Duitse automerken gretig aftrek in BRICS-landen. Nederlandse bedrijven zijn actief als toeleverancier voor de Duitse autoindustrie. Tweede doelstelling was Nederland als innovatief industrieland op de kaart te zetten. Minister Bussemaker van OCW nam deel aan het Hessische gedeelte van de missie en volgde een programma dat zich toespitste op de samenwerking tussen Duitse en Nederlandse kenniscentra en op het Nederlandse voornemen in 2016 partnerland op de Frankfurter Buchmesse te worden.

Programma

De deelnemende bedrijven hebben een 3-daags sectorspecifiek programma gevolgd bestaande uit bedrijfsbezoeken (o.a. Universiteit Hohenheim, Karlsruhe Institute of Technology, Modellstadt Mannheim en bedrijven als Triumph en Diehl Aerospace), seminars, matchmaking en netwerkbijeenkomsten. Hierin werd Nederlandse kennis en kunde naar voren gebracht en werd contact gelegd met mogelijke opdrachtgevers en samenwerkingspartners.

Bij onderdelen van het programma voor het bedrijfsleven waren het koninklijk paar en ik aanwezig om deuren te openen en de bedrijven een goede entree te geven. Daarnaast vonden kennismakingsgesprekken

plaats met de regeringen van Baden-Württemberg en Hessen. Ook hebben we deelgenomen aan een Ronde Tafel voor het bedrijfsleven uit Nederland en Baden-Württemberg die werd voorgezeten door FME-voorzitter Ineke Dezentjé Hamming. Aan de hand van een drietal maatschappelijke thema's (volksgezondheid, energie en mobiliteit) werd gekeken naar de mogelijkheden om de samenwerking met Baden-Württemberg te versterken. Hierbij werd de Nederlandse innovatieve kracht op hightech-gebied benadrukt. Daarnaast heb ik gesproken met de Hessische en Baden-Württembergse ministers van Economische Zaken over onder andere MVO en de economische situatie in Nederland en Hessen.

Betrokkenheid bedrijfsleven/topsectoren

Bijna 100 (vooral MKB-) bedrijven en kennisinstellingen uit de sectoren agrofood, smart grids, luchtvaart, automotive, gaming, architectuur en medische technologie hebben aan de missie deelgenomen

Resultaten en follow-up

Het is nog te vroeg een serieuze schatting te maken van de opbrengst van deze missie. Niettemin kan worden vastgesteld dat de deelnemers verrast waren door het aantal deuren dat tijdens deze missie kon worden geopend. In de automotive-branchen en de vliegtuigbouw, waar de Duitse blik de laatste tijd vooral op Centraal-Europa was gericht, is de Nederlandse toeleverende industrie herontdekt. Zo bracht het koninklijk paar, in het kielzog van de Nederlandse aerospace-bedrijven, een bezoek aan het bedrijf Diehl Aerospace dat gespecialiseerd is in het leveren van elektronische vluchtsystemen. Kort na het bezoek heeft het Nederlandse bedrijf Landes High End Machining een 5-jarig contract met een substantiële waarde afgesloten met Diehl. De Nederlandse medische technologie-sector heeft op hoog niveau contacten kunnen leggen met wereldmarkt-leiders. Er is aangekondigd dat de medische sector van Baden-Württemberg een tegenbezoek zal brengen aan Nederland.

De reis heeft veel aandacht gekregen in de Duitse en Nederlandse pers waarbij de industriële en innovatieve kwaliteit van Nederland voorop stond. Uit het voorbereidende bezoek aan Nederland door de Duitse pers voorafgaand aan de missie, bleek al dat de Duitse persdelegatie positief verrast was over hetgeen Nederland op dit gebied te bieden heeft. Tijdens dit bezoek maakte de Duitse pers kennis met de Nederlandse topsectoren. De Ministers van Economische Zaken van Hessen en Baden-Württemberg zijn voornemens dit najaar nog een bezoek te brengen aan Nederland om de contacten in de automobielenbouw, medische technologie en de machinebouw verder te verstevigen. Ook heeft de Baden-Württembergse Minister van Economische Zaken Schmid voorgesteld een gemeenschappelijke handelsmissie naar een BRICS-land te organiseren, zodat Nederlandse en Duitse bedrijven van elkaars reputatie kunnen profiteren. Ik heb hier in beginsel positief op gereageerd en zal nagaan wat de mogelijkheden hiertoe zijn. Minister Bussemaker van OCW heeft een gesprek gehad met de Hessische minister van Cultuur en haar het bidboek aangeboden waarin Nederland en Vlaanderen zich gezamenlijk kandidaat stellen als gastland op de Frankfurter Buchmesse in 2016.

Hoofdpijnen economische missies/werkbezoeken overige departementen

Ministerie van Infrastructuur & Milieu

VS, 4–6 maart

Van 4 tot 6 maart bracht Minister Schultz een bezoek aan de regio New York. Het thema was watermanagement. Bij het bezoek aan Minister Donovan van Volkshuisvesting en Stedelijke Ontwikkeling en voorzitter van de taskforce die verantwoordelijk is voor het herstel van de verwoestingen aangericht door orkaan Sandy, hebben de ministers een MoU gesloten voor kennisuitwisseling op het terrein van duurzame beleidsvorming, watermanagement en rampenbestrijding. In New York werd een Ronde Tafeldiscussie geleid door waarnemend DG Water. Hieraan namen federale instanties, de gemeente en de staat New York en Nederlandse bedrijven deel. Het Ministerie van Infrastructuur & Milieu heeft de DG voor een periode van zes maanden uitgeleend aan Minister Donovan om hem te adviseren over de vraag hoe de kortetermijnoplossingen gekoppeld kunnen worden aan langetermijndoelen.

Oman, 14–17 april

Van 14 tot 17 april bracht Minister Schultz met een aantal bedrijven een bezoek aan Oman. Doel was de goede relatie met Oman verder uit te bouwen naar samenwerking op het gebied van logistiek. Sinds 2002 heeft de haven van Rotterdam een overeenkomst voor de ontwikkeling van de haven van Sohar. Deze haven heeft sindsdien een snelle ontwikkeling doorgemaakt. Nu wil Oman de kennis van Rotterdam gebruiken voor ontwikkeling van goederenvervoer naar het achterland. De voorzitter van Dinalog (Dutch institute for advanced logistics) is gevraagd zitting te nemen in een taskforce. Men wil het Nederlandse model van samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen overnemen.

Birma, 27–31 mei

Van 27 tot en met 31 mei leidde Minister Schultz een watermissie naar Birma waaraan een beperkt aantal toonaangevende Nederlandse bedrijven deelnam. De minister tekende met de Birmese minister van transport een overeenkomst over nauwere samenwerking op het gebied van integraal waterbeheer. Nederland stelt kennis en kunde beschikbaar inzake bescherming tegen overstromingen, waterbeheer in de landbouw, drinkwatervoorziening en transport over water. Met deze missie gaf Nederland ook een politiek signaal af ter ondersteuning van de recente democratische hervormingen.

Ministerie van Financiën

Zuid-Korea en Japan, 9–18 maart

Staatssecretaris Weekers leidde van 9–18 maart een Nederlandse missie naar Zuid-Korea en Japan. Doel was het onder de aandacht brengen van Nederland als vestigingsland voor bedrijven. Voor buitenlandse bedrijven die van plan zijn om in Europa actief te worden is Nederland aantrekkelijk als toegangspoort naar Europa. Zij laten bij hun beslissing om zich in een land te vestigen ook fiscale overwegingen meespelen. De Staatssecretaris bezocht Zuid-Koreaanse en Japanse bedrijven die nadenken over investeringen in Europa. Ook werd deelgenomen aan seminars, georganiseerd door het NFIA, waar uitleg werd gegeven over het fiscale stelsel in

Nederland. Daarnaast had Staatssecretaris Weekers een gesprek met zijn Zuid-Koreaanse counterpart.

China/Hong Kong, 30 mei–6 juni

Van 30 mei tot 6 juni leidde Staatssecretaris Weekers een missie naar Peking, Shenzhen en Hong Kong met een team, bestaande uit deskundigen op het gebied van internationale belastingzaken van het Ministerie van Financiën, Belastingdienst, de Douane en het NFIA.

De Staatssecretaris ondertekende het nieuwe belastingverdrag met China en voerde gesprekken met het Ministerie van Financiën, de Minister van Douane, de Chinese banktoezichthouder (CBRC) en de gemeente Shenzhen. In Hong Kong werd een bezoek gebracht aan de Haven- en Douaneautoriteiten. Voorts werd een grootschalig investeringsseminar gehouden en werden bedrijven bezocht die interesse hebben in vestiging of uitbreiding in Nederland.